

MARIOLA ANT CZAK

Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytetu Łódzkiego
e-mail: marant@uni.lodz.pl

ROLA BIBLIOTEKARZY W NAUCZANIU UMIEJĘTNOŚCI INFORMACYJNYCH GIMNAZJALISTÓW Wybrane zagadnienia¹

Dr Mariola Antczak jest absolwentką kierunku Bibliotekoznawstwo i Informatyka Naukowa na Uniwersytecie Łódzkim, gdzie od 2001 r. pracuje jako adiunkt. Jej zainteresowania badawcze skupiają się przede wszystkim na problematyce biblioteki szkolnej ze szczególnym uwzględnieniem działalności dydaktycznej nauczyciela bibliotekarza oraz problematyce marketingu bibliotecznego. Jest autorką książki: *Techniki dramy w teorii i praktyce...* (2004) – nagrodzonej nagrodą indywidualną Rektora UŁ oraz współautorką podręcznika *Przypisy. Powołania. Bibliografia załącznikowa* (2008, wyd. 2: 2009) adresowanego do nauczycieli i uczniów środowisk akademickich i szkolnych.

SŁOWA KLUCZOWE: Alfabetyzacja informacyjna. Information literacy. Umiejętności informacyjne. Podstawa programowa. Szkoły podstawowe. Gimnazja. Bibliotekarze nauczyciele. Biblioteki szkolne. Biblioteki publiczne.

ABSTRAKT: Nowe podstawy programowe, obowiązujące od roku szk. 2009/10, zniosły formę ścieżek edukacyjnych, w tym ścieżkę *Edukacja czytelnicza i medialna*. Charakterystyczne dla niej treści zostały rozparcelowane w ramach różnych przedmiotów. Autorka artykułu komentuje nowe propozycje edukacyjne, wskazując przyczyny jej obaw dotyczących rezultatów realizowanej reformy. Skupia się na omówieniu i podkreśleniu roli bibliotekarzy bibliotek szkolnych i publicznych w edukacji informacyjnej młodzieży gimnazjalnej. Zwraca uwagę na znaczenie prawidłowego sformułowania głównego celu edukacji dla osiągnięcia jej rzeczywistego sukcesu. Na podstawie wyników przeprowadzonych przez siebie badań stwierdza, że nie jest on właściwie interpretowany przez środowisko szkolne, które cele edukacyjne upatruje głównie w zapewnieniu wysokiej zdawalności egzaminów. Autorka stawia również tezę, iż niewystarczające jest przygotowanie pod względem wiedzy i umiejętności informacyjnych nauczycieli przedmiotowych. Wykorzystując znany model Big 6 Skills, uzupełnia go własnymi propozycjami rozwiązań pomocnych w kształtowaniu w uczniach umiejętności informacyjnych i jednocześnie podkreśla rolę bibliotekarzy w nauczaniu tych umiejętności. W erze nagminnych plagiatów proponuje bibliotekarzom realizację zagadnień dotyczących dokumentowania informacji, które nie zostały precyzyjnie ujęte w podstawach programowych.

¹ Artykuł jest zmienioną wersją referatu wygłoszonego na konferencji „Animacja czytelnicza gimnazjalistów w bibliotekach” zorganizowanej 28 października 2009 r. w Elblągu przez Bibliotekę Elbląską im. C. Norwida.

Teraz rozumiem, że istotą wykształcenia jest raczej umiejętność samodzielnego uczenia się niż korzystanie z wiedzy i umiejętności nauczyciela².

Nowe podstawy programowe, obowiązujące od roku szkolnego 2009/10, zniósł formę ścieżek edukacyjnych, w tym „Edukację czytelnictwem i medialną” (dalej ECiM) (MEN, 2008). Charakterystyczne dla niej treści zostały rozmieszczone w ramach różnych przedmiotów. Nowe podstawy obejmują tylko pierwsze klasy szkoły podstawowej i gimnazjum; w pozostałych – nadal (do wygaśnięcia) obowiązuje podstawa programowa z 2002 r. (MENiS, 2002b)³ z wprowadzonymi w późniejszych latach zmianami (ostatnie z 23 sierpnia 2007 r.)⁴. Celem artykułu jest m.in. ocena i komentarz nowych propozycji edukacyjnych. Skoncentrowano się na wybranych aspektach roli bibliotekarzy bibliotek szkolnych i publicznych w edukacji informacyjnej młodzieży gimnazjalnej.

Bez względu na proponowaną formę pracy dydaktycznej (ścieżkę międzyprzedmiotową⁵ lub realizację zagadnień w ramach różnych przedmiotów) w żadnym z przywołanych wyżej aktów legislacyjnych nie wymieniono bibliotekarzy jako głównych realizatorów treści charakterystycznych dla edukacji czytelnictwem, medialnej czy informacyjnej⁶. Dotyczy to zapisu z 2002 r., jego kolejnych modyfikacji oraz najnowszego – obowiązującego od roku szkolnego 2009/10. Nie sprecyzowano w sposób jednoznaczny zakresu działań bibliotekarzy, podkreślając jednocześnie, że powinni oni wspomagać we wszelkich działaniach nauczycieli. Ich rolę ograniczono zatem do pomocników nauczycieli przedmiotowych, a bibliotek szkolnych – do zapleczy informacyjnych.

² Tłum. autorki. Tekst oryginalny: I now understand that education is about being empowered to learn rather than about being depended on the teacher for acquiring knowledge and skills.... wypowiedź studenta na temat: What are people saying about information literacy? (Bruce, 2003).

³ Rozporządzenie MENiS z dn. 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. 2002 Nr 51 poz. 458; (z kolejnymi zmianami: Dz. U. Nr 51 poz. 458, z 2003 r. Nr 210 poz. 2041, z 2005 r. Nr 19 poz. 165 oraz z 2006 r. Nr 228 poz. 1669; z 2007 r. Nr 157 poz. 1100 i Nr 171 poz. 1211 oraz z 2008 r. Nr 159 poz. 992 (MENiS, 2002b); Rozporządzenie MEN z dn. 3 lipca 2007 r. zmieniające Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. z dn. 9 lipca 2007 Nr 123 poz. 853 dotyczyło zmiany zestawu lektur przez Ministra Edukacji Narodowej R. Giertycha (MEN, 2007); Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 24 lipca 2007 r., uchylające rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. 2007 Nr 136 poz. 960 i 961, dotyczyło weryfikacji postanowień ministra Giertycha w sprawie listy obowiązujących lektur (RM, 2007); oba powyższe rozporządzenia nie przyczyniły się do zmian w zakresie ECiM; Rozporządzenie MENiS z dn. 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych podstaw nauczania w szkołach publicznych, Dz. U. 2002 r. Nr 15 poz. 142 § 2 ust. 5 pkt. 3 (MENiS, 2002a).

⁴ Rozporządzenie MEN z dn. 23 sierpnia 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. 2007 Nr 157 poz. 1100 (MEN, 2007).

⁵ W 1999 r. przeprowadzono w Polsce radykalną reformę szkolnictwa polegającą m.in. na wprowadzeniu gimnazjów, czyli przekształceniu systemu 2-stopniowego w 3-stopniowy. Modyfikacji uległ również program edukacji czytelnictwem i informacyjnej. Na podstawie Rozporządzenia z dnia 15 lutego 1999 r. treści nauczania zostały podzielone na przedmioty, bloki, moduły oraz tzw. ścieżki edukacyjne. Kiedy pojawiła się idea ścieżek, powstała również ścieżka „Edukacja czytelnictwem i medialna” (ECiM). W rozporządzeniu ścieżka edukacyjna została zdefiniowana jako: „[...] zestaw treści i umiejętności o istotnym znaczeniu wychowawczym, których realizacja może odbywać się w ramach nauczania różnych przedmiotów (bloków przedmiotowych) lub w postaci odrębnych zajęć” (Rozporządzenie MEN z dn. 15 lutego 1999 r. w sprawie podstawy programowej ... poz. 129, zał. 1).

⁶ W 1999 r. innowacje dotyczyły wprowadzenia nowych stopni awansu zawodowego nauczycieli, także dla nauczycieli bibliotekarzy (MEN, 2000). Zalecono, aby podnosili oni swoje kwalifikacje, jednocześnie nie wskazując ich w sposób bezpośredni, jako osób odpowiedzialnych za realizację nowej formy edukacyjnej – ścieżki ECiM.

Budzi wątpliwość, czy proponowane rozwiązania okażą się wystarczające wobec wyzwań oświatowych XXI w.

Zastanawiając się nad rolą bibliotekarzy w realizacji zagadnień informacyjno-czytelniczo-medialnych, warto przypomnieć nadrzędny cel edukacji. Przystępując do procesu nauczania – uczenia się zarówno nauczyciele, jak i uczniowie, powinni znać odpowiedź na banalne z pozoru, ale niezwykle istotne pytanie: po co przekazują (zdobywają) wiedzę? Cel główny edukacji rzutuje bowiem na cele pośrednie, a te z kolei – wyznaczają konkretne zadania. Do ich wykonania dostosowywane są formy realizacji i metody pracy. Powyższemu opisowi odpowiada następujący schemat:

Cel główny – cele pośrednie – zadania – formy pracy – metody pracy

GŁÓWNY CEL EDUKACJI

Jak wynika ze wstępnego badania, które autorka przeprowadziła w 2007 r. wśród nauczycieli (również bibliotekarzy) i uczniów (szkół podstawowych, gimnazjów, liceów) województwa łódzkiego, cel nadrzędny edukacji najczęściej bywa formułowany jako zdanie egzaminów. Takiemu podejściu sprzyjają media. W publikowanych rankingach umieszczają jako pierwsze szkoły, których uczniowie w najwyższej liczbie poradzili sobie z różnymi rodzajami testów egzaminacyjnych. Czy jednak rozwiązywanie zadań testowych to główny cel i kierunek edukacji XXI w.? Jak prezentują się rzeczywiste umiejętności uczniów? Czy będą potrafili oni wykorzystać zdobytą wiedzę w życiu prywatnym, społecznym i zawodowym? Warto zwrócić uwagę na fakt, że w pytaniach testowych dla gimnazjalistów (a także w testach maturalnych) brak jest takich, które weryfikowałyby kompetencje informacyjne uczniów (z zakresu ścieżki ECiM).

Dla każdego dydaktyka jest oczywiste, że określanie celów doraźnych i wysuwanie ich jako priorytetowych powoduje, iż motywacja uczniów do nauki jest okresowa i ograniczona do momentu zdania egzaminu. Jako społeczeństwo chcielibyśmy natomiast, aby młode pokolenie było przygotowane do czynnego i permanentnego w nim uczestnictwa, co nieodłącznie wiąże się z wprowadzeniem dzieci i młodzieży w autoedukację i autodoskonalenie. Te z kolei – wymagają kompetentnego poruszania się w świecie informacji.

Bibliotekarze (szkolni, także publiczni), tak jak inni nauczyciele, przygotowując się do realizacji ścieżki ECiM (pomimo że nie zostali w zapisach prawnych wskazani w sposób bezpośredni jako osoby za to odpowiedzialne), powinni odpowiedzieć sobie na pytanie o cel główny edukacji. To jemu powinny zostać podporządkowane cele operacyjne, treści i zadania oraz formy i metody pracy.

Celem działań edukacyjnych jest przystosowanie uczniów do funkcjonowania w społeczeństwie wiedzy, czyli m.in. wyszkolenie u nich umiejętności samodzielnego uczenia się przez całe życie (ang. *lifelong learning*). Tylko w ten sposób młodzi będą mogli samodzielnie realizować się w życiu osobistym, społecznym i zawodowym. Według D. Ralpa, aby dojść do mądrości (a chcemy mieć społeczeństwo ludzi mądrych), należy najpierw z danych tworzyć informacje, będące podstawą wiedzy, która poprzez właściwe jej zrozumienie i samodzielne przetworzenie prowadzi dopiero do zdobycia przez człowieka mądrości (Ralph, 1999).

Kierunek działań edukacyjnych powinien być również jasny dla uczniów i to od najmłodszych lat. W prawidłowej jego interpretacji mogą pomóc odpowiedzi na pytania: Co obywatele społeczeństwa informacyjnego powinni wiedzieć? i Jakie posiadać cechy i umiejętności? W ich formułowaniu staje się niezbędna analiza definicji społeczeństwa informacyjnego.

W literaturze światowej można odnaleźć wiele definicji społeczeństwa informacyjnego, wciąż jednak brak ich we współcześnie wydawanych, polskich encyklopediach i leksykonach. Jeden z niewielu wyjątków stanowi *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*:

„Społeczeństwo informacyjne – społeczeństwo, które nie tylko posiada rozwinięte środki przetwarzania informacji i komunikowania, lecz przetwarzanie informacji jest podstawą tworzenia dochodu narodowego i dostarcza źródła utrzymania dla większości członków społeczeństwa. Zależy to nie tylko od informacji (informacja była ważna zawsze), lecz także od środków jej gromadzenia, przesyłania, które są środkami zwiększania wartości produktów [...]” (Bojar, red., 2002, s. 247).

Dla porównania można przytoczyć definicję znaną z raportu IBM Community Development Foundation, która trafniej odpowiada na postawione wcześniej pytanie: „A society characterized by a high level of information intensity in the everyday life of most citizens, in most organizations and work places; by the use of common or compatible technology for a wide range of personal, social, educational and business activities; and by the ability to transmit and receive digital data rapidly between places irrespective of distance” (*The Net Result...*, 1997). A zatem społeczeństwo informacyjne charakteryzuje się: wysokim stopniem korzystania z informacji w życiu codziennym przez większość obywateli i organizacji; użytkowaniem jednorodnej lub kompatybilnej technologii informacyjnej na użytek własny, społeczny, edukacji i działalności zawodowej; umiejętnością przekazywania, odbierania, a także szybkiej wymiany danych cyfrowych bez względu na odległość.

W obu przytoczonych oraz wielu innych definicjach społeczeństwa informacyjnego eksponowane są kryteria: 1) technologiczne (nowe technologie w przekazywaniu informacji i powszechność dostępu do informacji, którą zapewniają), 2) ekonomiczne (wiedza jest podstawową tworzenia dochodu narodowego), 3) prakseologiczne (informacja jest podstawą wszelkiej aktywności), 4) społeczne (informacja jest podstawą do budowania więzi społecznych), 5) edukacyjne (wysoki stopień scholaryzacji, kształcenie umiejętności zarządzania informacją), 6) kulturowe (skutkiem rozwoju technologii informacyjnych jest upowszechnienie kultury – zjawisko popkultury), 7) przestrzenne (informacja nie ma barier), 8) zawodowe (praca związana jest z zarządzaniem informacjami) (por. m.in. Goban-Klas, 1999).

Analiza wymienionych kryteriów identyfikacji społeczeństwa jako informacyjnego pokazuje, jak złożonemu procesowi kształcenia należy poddać młodych ludzi, aby mogli stać się jego aktywnymi uczestnikami.

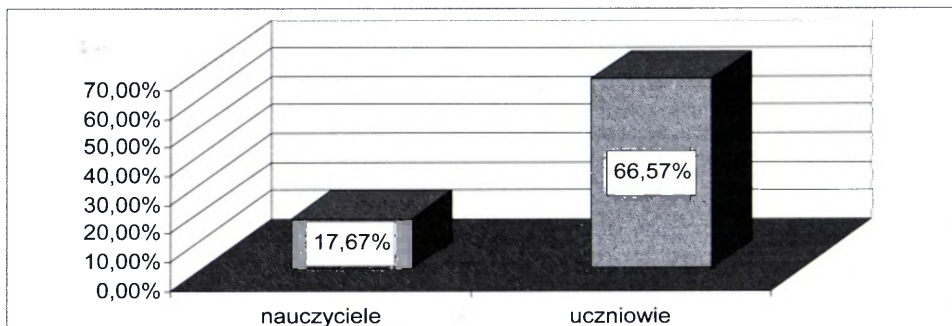
Prawidłowe rozumienie pojęcia społeczeństwa informacyjnego przez nauczycieli i uczniów jest niezbędne do ugruntowania właściwej motywacji do nauki⁷. Niestety, jak wspomniano wcześniej, doraźnemu celowi (przyuczenie

⁷ „Coraz częściej uczniowie zadają sobie pytanie, dlaczego muszą się tego wszystkiego uczyć? Jedną z odpowiedzi, jakie słyszą od swoich nauczycieli, jest ta, że tego wymaga się na egzaminach, a rzadziej, że będzie to im potrzebne w przyszłości, bo tego wymaga współczesny świat. Zdanie egzaminu powinno być naturalnym efektem kształcenia, a nie celem samym w sobie” (Kołodziejczyk, 2001).

uczniów do zdawania testów) podporządkowuje swoje działania większość nauczycieli – uzasadniając to wymogami ogólnymi. O nauczaniu „pod testy” jako mankamentie polityki podstaw programowych, pisał m.in. Roman Dolata. Zauważył, że rankingi szkół, tworzone na podstawie wyników egzaminów zewnętrznych, wywierają presję na poprawę jakości pracy szkoły, ale jakość ta nie przekłada się na poprawę efektów kształcenia, albowiem dotyczy biegłości uczniów w wypełnianiu różnego rodzaju testów układanych pod późniejsze egzaminy (Dolata, 2005).

Z badań Kazimierza Denka z lat 1980-2001, przeprowadzonych na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, wynika że 82,4% nauczycieli reprezentuje niski stopień świadomości celów edukacji szkolnej (Denek, 2002, s. 6). Współczesny model społeczeństwa wymaga od jego członków kompetencji informacyjnych. W badaniach sondażowych przeprowadzonych przez autorkę w 2007 r. wśród nauczycieli i uczniów województwa łódzkiego zapytano o to, co ten postulat znaczy⁸. W sondażu (kwestionariusze ankiety udostępniono online) wzięli udział przedstawiciele szkół podstawowych, gimnazjów i liceów.

W świetle uzyskanych odpowiedzi okazało się, że wiedzy dotyczącej tego, czym jest czy też czym ma być społeczeństwo informacyjne, nie posiadała blisko jedna piąta spośród 215 uczestniczących w badaniu nauczycieli i dwie trzecie z 1400 uczniów (wykres 1).

Wykres 1. Udział procentowy nauczycieli i uczniów, którzy mieli błędne skojarzenia na temat społeczeństwa informacyjnego lub nie mieli ich wcale

Poddani badaniom nauczyciele, w skojarzeniach na temat społeczeństwa informacyjnego najczęściej zwracali uwagę na bazę techniczną, czyli rozwinięte środki przetwarzania informacji i komunikacji, powszechny dostęp do komputerów i różnorodnych źródeł informacji, duże możliwości komunikowania się. Uczniowie chętniej podkreślali umiejętności obywateli społeczeństwa informacyjnego. Obie grupy respondentów sporadycznie wspominały o gospodarce opartej na informacji i wiedzy, o specyfice pracy w społeczeństwie informacyjnym i o konieczności permanentnego samodoskonalenia i samouctwa. Skojarzenia uczniów nieco częściej były zgodne z definicjami społeczeństwa informacyjnego zamieszczonymi w literaturze naukowej.

⁸ Szczegółowa relacja z badań w przygotowywanej do druku przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego pracy autorki *Rola bibliotek szkolnych i bibliotekarzy w edukacji społeczeństwa informacyjnego w Polsce na tle przemian oświatowych w latach 1989-2007*.

Wyniki przeprowadzonych badań uzasadniają zatem apel o konieczność uświadamiania nie tylko dzieci i młodzieży, ale również nauczycieli, o nadrzędnym celu współczesnej edukacji, Niezbędnym jego elementem jest alfabetyzacja informacyjna (ang. *information literacy*), warunkująca przygotowanie do nowych wymagań zawodowych, edukacji permanentnej, samodoskonalenia, nawiązywania kontaktów międzyludzkich (niekoniecznie wirtualnych), pracy zespołowej, co wiąże się z nabyciem umiejętności sporządzania, wyszukiwania, selekcjonowania i dokumentowania informacji⁹. *Information literacy* oznacza wiedzę o tym, jak znaleźć informację, jak ją ocenić i efektywnie wykorzystać (Derfert-Wolf, 2005).

BIG7 SKILLS

Za kompleksową i najpowszechniej używaną metodę nauczania umiejętności informacyjnych uważa się amerykański model *Big6 Skills*¹⁰. W wielu krajach stosują go bibliotekarze szkolni oraz nauczyciele. Model ten jest również wymieniany jako dobry przykład w wielu dokumentach międzynarodowych i rządowych (por. *Bertelsmann Foundation...*, 2002).

Big6 Skills jest zestawem umiejętności niezbędnych do sprawnego i skutecznego zaspokajania własnych potrzeb informacyjnych (Eisenberg, 2001). Wyróżniono w nim sześć etapów pracy z informacją, a każdy z nich dzieli się na kolejne dwa. W niniejszym artykule proponuje się uzupełnienie tej popularnej listy umiejętności o uznane przez autorkę za równie niezbędne, a w konsekwencji – przekształcenie modelu *Big6 Skills* w model *Big7 Skills*. Zmodyfikowaną wersję przedstawiono poniżej.

1. Zdefiniowanie zadania
 - 1.1. Określenie problemu informacyjnego
 - 1.2. Określenie potrzeb informacyjnych w celu wypełnienia zadania/rozwiązania problemu
2. Strategie wyszukiwania informacji
 - 2.1. Rozważenie wszystkich możliwych źródeł informacji
 - 2.2. Wybór najwłaściwszego źródła
3. Lokalizacja i dostęp

⁹ Dobrą ilustracją tej potrzeby jest następujące spostrzeżenie Witolda Kołodziejczyka: „Niebawem rodzice zaczną – zresztą czynią to również dzisiaj – poszukiwać takich szkół, które najlepiej spełnią ich oczekiwania w zakresie przygotowania ich dzieci do przyszłości. W jednym z projektów «Szkoly przyszłości» powiada się wprost: nie przygotowujemy do zdawania egzaminów do szkoły, ale uczymy do życia w przyszłym świecie. Kształcimy więc takie umiejętności, jak: selektywne czytanie, prowadzenie badań, efektywne prezentacje, praca zespołowa, system mentorski, organizacja pracy własnej, efektywne pisanie, sporządzanie notatek, zasady logiki, myślenie w kategoriach systemu, samoocena, znajomość komputerów i Internetu” (Kołodziejczyk, 2001).

¹⁰ W opracowywaniu standardów w zakresie *information literacy* prekursorem jest Amerykańskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy Szkolnych (American Association of School Libraries – ASSL), które opublikowało zbiór dziewięciu standardów i dwudziestu dziewięciu wskaźników, w trzech kategoriach: 1) Umiejętności informacyjne – uczeń zdobywa informację w sposób sprawny i skuteczny, krytycznie i kompetentnie ocenia informację, wykorzystuje informację w sposób dokładny i twórczy, 2) Samodzielne uczenie się – uczeń potrafi korzystać z informacji według ww. standardów oraz zdobywa informację związane z osobistymi zainteresowaniami, docenia literaturę i inne twórcze zapisy informacji, dąży do największej wprawy w wyszukiwaniu informacji i wytwarzaniu wiedzy, 3) Odpowiedzialność społeczna – uczeń jako aktywny członek społeczności szkolnej i społeczeństwa potrafi korzystać z informacji oraz docenia znaczenie informacji dla demokratycznego społeczeństwa, zachowuje się etycznie w odniesieniu do informacji i technologii informacyjnych i efektywnie współuczestniczy w generowaniu nowych informacji (American Association..., 1998).

- 3.1. Lokalizacja źródła
- 3.2. Wyszukanie informacji ze źródeł
4. Wykorzystanie informacji
 - 4.1. Praca ze źródłem (czytanie, słuchanie, oglądanie, dotykanie)
 - 4.2. Uzyskanie odpowiednich informacji (w tym: krytyczna analiza i selekcja informacji)
 - 4.3. Przetwarzanie i tworzenie informacji
5. Synteza
 - 5.1. Uporządkowanie informacji z różnych źródeł
 - 5.2. Dokumentowanie informacji (uwzględnianie jej źródeł)
 - 5.3. Prezentowanie informacji
6. Ocena
 - 6.1. Ocena całego procesu (sprawność)
 - 6.2. Ocena nowo wytworzonej informacji (skuteczność)
7. Wykorzystywanie informacji w połączeniu z wiedzą i kompetencjami
 - 7.1. Wykorzystywanie informacji w życiu prywatnym, społecznym i zawodowym
 - 7.2. Przekazywanie przetworzonej informacji za pomocą różnych mediów.

Uzupełnienia modelu *Big6 Skills* dokonane przez autorkę zaznaczone są podkreśleniami. *Big7 Skills* to kompletna lista umiejętności niezbędnych do poruszania się w świecie informacji. Dodanie przez autorkę punktu 7. ma na celu podkreślenie wagi indywidualnego wpływu i udziału odbiorcy informacji w rozwoju wiedzy. Wykorzystując własny багаż doświadczeń, wiedzę oraz indywidualne cechy charakteru – w wyniku przetwarzania informacji, tworzy się nową jakość. Przekazanie wiedzy innemu odbiorcy lub jej upublicznienie – jest podstawą rozwoju nauki. Nawiązywał do tego cytowany wcześniej Denis Ralph. Nie ulega wątpliwości, że to model właściwy dla społeczeństwa wiedzy.

Istotnego – 7. punktu nie uczyniono jednak przedmiotem dalszych rozważań. Ze względu na ograniczone ramy artykułu, postanowiono szczegółowo omówić jedną z pozostałych zaproponowanych umiejętności informacyjnych, których nie uwzględnia klasyczny model *Big6 Skills*, tj. **d o k u m e n t o w a n i e i n f o r m a c j i** – w przedstawionym wyżej zestawieniu punkt 5.2. Powody wyboru czytelnik odnajdzie w dalszym wywodzie.

DOKUMENTOWANIE INFORMACJI

Jak można dowiedzieć się z podstaw programowych, obowiązujących dla gimnazjów, obecni pierwszoklasiści w toku edukacji powinni nabyć umiejętności: wyszukiwania, selekcjonowania, segregowania i krytycznej analizy informacji¹¹, podobnie jak drugoklasiści i trzecioklasiści kontynuujący naukę

¹¹ W roku szkolnym 2009/10, dla II i III klasy gimnazjum, zgodnie z prawem, obowiązywać będą następujące cele edukacyjne: „1. Przygotowanie do korzystania z różnych źródeł informacji, w tym w językach obcych; 2. Umiejętność segregowania informacji i krytycznego ich odbioru; 3. Rozbudzanie potrzeb czytelniczych; 4. Przygotowanie do pracy samokształceniowej i wykorzystywania mediów jako narzędzi pracy intelektualnej; 5. Kształtowanie postawy szacunku dla polskiego dziedzictwa kulturowego w związku z globalizacją kultury masowej” (MEN, 2003).

zgodnie z podstawą z 2007 r.¹². Zapis umiejętności informacyjnych jest w obu podstawach programowych rozproszony. Kolejne umiejętności informacyjne wymieniane są w opisach: celu nadrzędnego, celów szczegółowych, umiejętności. *Status quo* nie ułatwia zrozumienia celu nadrzędnego działań edukacyjnych służących wyszkoleniu człowieka sprawnie poruszającego się w świecie informacji. W najnowszych podstawach nie wymieniono również umiejętności *dokumentowania informacji* – jak wcześniej podkreślono, niezbędnej w erze nagminnych plagiatów.

W niniejszym artykule zwrócono uwagę na niedociągnięcia aktów prawnych, wskazujących kierunek kształcenia w gimnazjach. Co prawda uwzględniono w nich niektóre z wymienionych umiejętności informacyjnych, ale ze względu na wagę alfabetyzacji informacyjnej w całej koncepcji nowoczesnej edukacji słuszne byłoby zebrać je w jednym miejscu, ukazując cały wachlarz kompetencji informacyjnych, które winien nabyć gimnazjalista. Takie ujęcie ułatwiłoby nauczycielom i uczniom rozumienie zakresu działań w drodze do alfabetyzacji informacyjnej i skryształizowanie nadrzędnego celu edukacji, sprzyjającego samoedukacji prowadzonej równoległe ze szkolną, jak i późniejszej.

Jak wspomniano, w najnowszych podstawach programowych nie użyto terminów: „dokumentowanie informacji” i „plagiat”, chociaż w opisie treści planowanych na IV etapie edukacyjnym zauważono, że uczeń powinien umieć sporządzić bibliografię tematyczną oraz opisy bibliograficzne wykorzystywanych przez siebie dokumentów¹³. Podobnych zapisów nie uwzględniono na niższych poziomach edukacji. Uznano, że to za wcześnie? Wszak, jak podkreślały m.in. J. Andrzejewska i A. Krawczuk, „czym skorupka za młodu nasiąknie...”¹⁴.

ROLA BIBLIOTEKARZY W KSZTAŁCENIU UMIEJĘTNOŚCI GIMNAZJALISTÓW W ZAKRESIE DOKUMENTOWANIA ŹRÓDEŁ INFORMACJI

Brak precyzyjnych zapisów w podstawach programowych na poziomie gimnazjum odnośnie konieczności nabycia przez uczniów umiejętności dokumentowania wykorzystanych źródeł informacji, skutkuje niekiedy pomija-

¹² W Rozporządzeniu MEN z 23 sierpnia 2007 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstawy programowej czytamy: Nadrzędnym celem działań edukacyjnych szkoły jest wszechstronny rozwój ucznia [...] W szkole uczniowie kształcą swoje umiejętności wykorzystywania zdobywanej wiedzy, aby w ten sposób przygotować się do pracy warunkach współczesnego świata [...]. Nauczyciele tworzą uczniom warunki do nabywania następujących umiejętności: 5) poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz efektywnego posługiwania się technologią informacyjną” (MEN, 2007). I dalej: „Celem kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym jest: 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów; 3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie”. Dodano również, że do najważniejszych umiejętności kształcenia ogólnego zaliczana będzie: „6) umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji oraz 7) umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się” (tamże).

¹³ W Rozporządzeniu MEN z dn. 23 grudnia 2008 r. znajdujemy następujące zapisy: „3) tworzy przedmiotowe bazy danych zawierające informacje zdobywane w toku nauki; 4) sporządza opis bibliograficzny książki i artykułu, zapisów elektronicznych bibliografię wybranego tematu” (MEN, 2008, zał. 4, s. 12).

¹⁴ Zob. np. Andrzejewska, 1998, s. 1-4; Krawczuk, 2000, s. 363.

niem tej kwestii w kształceniu¹⁵. Dostęp młodzieży do informacji w formie elektronicznej (również – do rozmaitych innych źródeł poza podręcznikami szkolnymi) i coraz częstsze wykorzystywanie ich do edukacji (pisanie prac szkolnych i konkursowych, odrabianie lekcji,...) sprzyja łamaniu prawa autorskiego, czego efektem są powszechne plagiaty. Uczniowie rzadko znają normy dotyczące zasad powoływania się na dokumenty w różnej formie, zdarza się, że nawet nie wiedzą o ich istnieniu. Nauczyciele podkreślają problem nagminnego kopiowania przez gimnazjalistów fragmentów tekstów i innych danych z Internetu i nie tylko, bez powoływania się na źródło. Młodzi nie są świadomi działania nieetycznego. Wobec skali zjawiska wypada się zastanowić po czyjej stronie jest wina zaistniałej sytuacji? Czy rzeczywiście po stronie uczniów?

Wśród większości nauczycieli przedmiotowych brak jest specjalistów w dziedzinie dokumentowania informacji. Niezbędne jest zaangażowanie w proces alfabetyzacji informacyjnej młodzieży fachowców – bibliotekarzy. Nie sposób pominąć etycznego aspektu wychowania młodego pokolenia, zachęconego do podawania źródeł cytowań czy wiadomości zaczerpniętych wiadomości z literatury lub innych przekazów. Ma to szczególne znaczenie w społeczeństwie informacyjnym, dla którego informacja powinna być wartością – nie można jej bezkarnie przywłaszczać i wykorzystywać jako swoją. Im wcześniej uczniowie to rozumieją, tym większe są szanse na wpojenie etycznych zachowań, które zaowocują w ich dorosłym życiu. O celowości walki z rozpowszechnionym wśród młodzieży nawykiem „kopiuj – wklej” nie trzeba chyba nikogo przekonywać. Nie ma wątpliwości, że postaw etycznych korzystania z informacji powinni uczyć wszyscy nauczyciele, natomiast pod względem praktycznym powierzenie odpowiedzialności za uczenie zasad dokumentowania wykorzystywanych źródeł informacji nauczycielom przedmiotowym niesie szereg wątpliwości.

W ministerialnym rozporządzeniu stwierdza się: „Ważnym zadaniem szkoły podstawowej jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji¹⁶ z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów” (MEN, 2009, s. 2). Zapis ten powtarza się konsekwentnie w podstawach programowych na wszystkich etapach kształcenia. „Stworzenie warunków” to jednak dalece nieprecyzyjne sformułowanie, zbyt ogólne. Czy uwaga, dotycząca udziału w tym przedsięwzięciu biblioteki szkolnej jako zaplecza informacyjnego i zobowiązanie nauczycieli „przedmiotowców” do współpracy z bibliotekarzem¹⁷ okaże się za-

¹⁵ Dla I klasy gimnazjum, według najnowszych podstaw programowych: „Celem kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym jest: 1) przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk; 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów; 3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie” (MEN, 2008 zał. 4 s. 1). Dodano również, że do najważniejszych umiejętności kształcenia ogólnego zaliczana będzie: „6) umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji [nic na temat dokumentowania – uwaga MA] oraz 7) umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz ucznia się” (MEN, 2008, zał. 4 s. 1).

¹⁶ Powinno być również w tym miejscu: selekcjonowania i dokumentowania – uwaga M. A.; na s. 1 dokumentu wśród umiejętności zawarto również selekcjonowanie.

¹⁷ Uwaga ta brzmi następująco: „Realizację powyższych celów powinna wspomagać dobrze wyposażona biblioteka szkolna, dysponująca aktualnymi zbiorami, zarówno w postaci księgozbioru jak i w postaci zasobów multimedialnych. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni odwoływać się do zasobów biblioteki szkolnej i współpracować z nauczycielami bibliotekarzami w celu wszechstronnego przygotowania uczniów do samokształcenia świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji” (MEN, 2008, zał. 2, s. 2).

luczeniem wystarczającym do efektywnego wykorzystania w tym zakresie jego kompetencji?

O rzetelniesze przygotowanie dokumentów legislacyjnych, związanych z edukacją, apelowali przedstawiciele środowisk naukowych: Czesław Banach (2006, s. 94), Maria Czerepniak-Walczak (2007, s. 102-106), Tadeusz Lewowicki (1997, s. 147), Józef Pólturzycki (2007, s. 49-62) – wielokrotnie wspominający o nieuwzględnianiu formułowanych przez specjalistów uwag krytycznych odnoszących się do niesatysfakcjonujących zapisów prawnych, a także o braku specjalistów w tym zakresie w organach rządzących, które odpowiadają za oświatę. Pod znakiem zapytania stoi także to, czy wraz z nowymi podstawami programowymi został przygotowany plan (merytoryczny, strategiczny i ekonomiczny) uzupełnienia wykształcenia informacyjnego nauczycieli przedmiotowych, szczególnie w kwestii sporządzania bibliografii tematycznych, powołań i przypisów, w oparciu o aktualne normy. Obawy co do wykształcenia informacyjnego nauczycieli potwierdzają najnowsze badania przeprowadzone pod kierunkiem Janiny Kosmali z Zakładu Socjologii Akademii im. J. Długosza w Częstochowie (Marzec i Wagner, red. 2005). Mimo iż uwzględniono w nich niewielką próbę badawczą (93 nauczycieli, pochodzących z ograniczonego terytorium: miasta Kozięgłowy i gminy Rędziny), badania te dają pewien pogląd na kwestie interesujące z punktu widzenia poruszanej tutaj problematyki. W świetle prezentowanych przez J. Kosmałą wyników, nauczyciele często korzystający z Internetu stanowią około 40%¹⁸; prawie połowa ankietowanych twierdzi, że posiada mniej niż średnią wiedzę o możliwości zastosowania komputera w pracy pedagogicznej, a 60% poinformowało, że nigdy go w tym celu nie wykorzystuje. Co ciekawe dostęp do komputera potwierdziło 54,8% – w domu i w pracy, a jedynie 5,4% – w pracy. Spośród 93 przebadanych nauczycieli aż 50 nie potrafiło określić swoich umiejętności komputerowych¹⁹. Te niezbyt optymistyczne wyniki zapewne w dużym stopniu stanowią konsekwencję kilkakrotnie niższych nakładów na edukację w Polsce w porównaniu z krajami wiodącymi. Jak bowiem nauczyciele mają wykorzystywać komputery (Internet) w edukacji, kiedy nie ma w ich szkołach odpowiednio wyposażonych pracowni, sprzęt jest stary, a pracownie niedostosowane do licznych grup uczniowskich (nawet przy podziałach klas – nie praktykowanych przecież na wszystkich przedmiotach)? Władysław Jacher uważa, że: „[...] wiedza i wykształcenie nie mogą być traktowane jako indywidualna sprawa uczących się, ale jako strategiczne zadania państwa. W naszym kraju niestety dużo się o tym mówi, ale niewiele czyni, aby edukacja i nauka znalazły właściwe miejsce w społeczeństwie. Mimo rosnącej liczby osób kształcących się, świadomość roli wiedzy jest jeszcze nadal niska” (Jacher, 2004, s. 87). Twórcy najnowszych podstaw programowych będą podlegali ocenie poprzez analizę efektów podjętych przez nich decyzji.

REFLEKSJE KOŃCOWE

Od 1971 r. na mocy uchwały Minister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego oraz inni ministrowie mieli zapewnić, w porozumieniu z przewodniczącym

¹⁸ Bardzo często – 9,7%; często – 31,2%, od czasu do czasu – 23,7%, rzadko 22,6%, wcale – 12,8%.

¹⁹ Pytania stawiane respondentom nie dotyczyły umiejętności informacyjnych.

Komitetu Nauki i Techniki, przygotowanie pracowników informacji na poziomie średnim i wyższym oraz sukcesywne wprowadzanie do programów szkół średnich i wyższych nauczania umiejętności korzystania z informacji (RM, 1971). W tym samym roku resort oświaty wydał zarządzenie w sprawie wytycznych programowych w zakresie przygotowania uczniów szkół średnich do korzystania z informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (MOiSW, 1971). Odpowiedzialnością za realizację tychże zagadnień obarczono oficjalnie nauczycieli języka polskiego i innych nauczycieli przedmiotowych (Załącznik do Zarządzenia MOiSW z 17 września 1971 r. [wytyczne programowe]). Bibliotekarze szkolni, zgodnie z prawem, mieli zapewnić odpowiednie zaplecze informacyjne i pomagać nauczycielom w realizacji poszczególnych tematów²⁰. W akcie prawnym sprzed blisko czterdziestu lat czytamy: „Biblioteka szkolna powinna pełnić funkcję ośrodka informacji w zakresie potrzeb uczniów” (MOiSW, 1971, zał. nr B-13 poz. 84, s. 243). W tym celu należało stworzyć „[...] warsztat służby informacyjnej z podręcznym księgozbiorem, prawidłowo opracowanymi katalogami, kartotekami tematycznymi itp. (...) Absolwent powinien opuścić szkołę średnią z praktyczną znajomością sposobów poszukiwania i selekcji materiałów, umiejętnością sprawnego korzystania z bibliotecznego aparatu służby informacyjno-bibliograficznej oraz z niezbędnym minimum wiadomości o ogólnych założeniach organizacyjnych systemu informacji, ich zadaniach i rodzajach usług” (tamże, s. 243). O braku uregulowań prawnych sprzyjających działalności dydaktycznej bibliotekarzy szkolnych pisał w 1978 r. Jerzy Czarniecki (1978, s. 251-254). Niektóre źródła podają, że wyznaczone treści programowe w praktyce często w ogóle nie były realizowane (Papierska, 1992, s. 1; Miszczuk, 1985, s. 222). J. Czarniecki natomiast zauważył, że najczęściej lekcje „biblioteczne” prowadzili jednak nauczyciele bibliotekarze. Pisał: „Z ilości przeprowadzonych lekcji bibliotecznych rozliczają bibliotekarzy dyrektorzy szkół w czasie hospitacji, są one również stałym składnikiem sprawozdań z działalności biblioteki, referowanych na radach pedagogicznych” (Czarniecki, 1978, s. 253). Bibliotekarze w naturalny sposób wypełniali więc powstałą lukę, z której zdawali sobie sprawę oni sami, nauczyciele przedmiotowi i niekiedy – dyrektorzy szkół. Wzięcie odpowiedzialności za realizację wybranych tematów dotyczących książki, biblioteki i informacji przez bibliotekarzy związane było z brakiem specjalistycznego przygotowania nauczycieli przedmiotowych.

Według podstaw programowych zatwierdzonych rozporządzeniem MEN w grudniu 2008 r., cały ciężar przygotowania uczniów do samokształcenia złożono od września 2009 r. na barkach nauczycieli przedmiotowych. Rolę bibliotekarzy szkolnych natomiast zawężono do ich współpracowników oraz administratorów zapleczy informacyjnych. Tym samym pomysłodawcy reform z 2008 r. znacznie ograniczyli zapisami w podstawach potencjał edukacyjny szkoły. Konsekwencje tych decyzji poniosą przede wszystkim uczniowie, pozbawieni lekcji prowadzonych przez specjalistów w zarządzaniu informacją. Zbagatelizowano również znaczenie edukacji informacyjnej, rozbijając treści charakterystyczne dla niej i przeznaczając je do realizacji

²⁰ W załączniku tym stwierdzono: „W przygotowaniu i przeprowadzeniu wymienionych prac nauczyciele powinni współpracować z bibliotekarzem szkolnym. Bazą do ćwiczeń w zakresie przysposobienia uczniów do korzystania z informacji powinna być prawidłowo zorganizowana biblioteka szkolna. W razie braku odpowiednio wyposażonej biblioteki w szkole – należy pozyskać do współpracy bibliotekę publiczną «licea ogólnokształcące» lub bibliotekę fachową i ośrodek informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej «technika i licea zawodowe»” (MOiSZ, 1971, zał. do Zarządzenia: Wytyczne programowe, s. 242-243).

w ramach różnych przedmiotów. Historia zatoczyła koło. Zmarnowano ponad trzydzieści lat doświadczeń, proponując niemalże te same rozwiązania co na początku lat siedemdziesiątych. Przeszłość pokazała, że nie są one efektywne, stąd zmiany wprowadzone w latach osiemdziesiątych XX w.

W zaistniałej sytuacji jedyna nadzieja w tym, że bibliotekarze bibliotek szkolnych i publicznych (specjaliści od informacji), właściwie rozumiejący swoje powołanie, czynić będą to, do czego zostali przygotowani w toku swojej edukacji, mimo niedoceniaenia przez władze oświatowe²¹. Być może z czasem ich wkład pracy i zaangażowanie zostaną nagrodzone, a działalność – znajdzie odzwierciedlenie w zapisach legislacyjnych. Zarzucenie walki przez bibliotekarzy o należne miejsce w alfabetyzacji informacyjnej byłoby jednoznaczne z zaprzepaszczeniem dotychczasowych osiągnięć w tej mierze i mogłoby wpłynąć w sposób znaczący na obniżenie poziomu wykształcenia młodego pokolenia Polaków. Trzeba powiedzieć jasno: brak udziału bibliotekarzy w kształceniu umiejętności informacyjnych to krok wstecz na drodze do społeczeństwa informacyjnego.

BIBLIOGRAFIA

- American Association of School Librarians. Information Literacy Standards for Student Learning (1998). [online]; [dostęp: 12.09.2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ala.org/ala/aasl/aaslsproftools/informationpower/InformationLiteracyStandards_final.pdf>.
- Andrzejewska, Jadwiga (1998). Czy podstawy programowe generują nowoczesne kształcenie? *Biblioteka w Szkole*, nr 1, s. 1-4.
- Antczak, Mariola, Nowacka, Anna (2009). *Przypisy. Powołania. Bibliografia załącznikowa. Jak tworzyć i stosować. Podręcznik*. Wyd. 2 popr. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Banach, Czesław (2006). Nauczyciel wobec reformy systemu edukacji. W: *Kształcenie nauczycieli przyszłej szkoły*. Pod red. nauk. B. Suchackiej przy współpr. W. Kogut. Kraków: *Impuls*, s. 9-22.
- Bertelsmann Foundation, AOL Time Warner Foundation. 21st Century Literacy Summit: White paper „21st Century Literacy in a Convergent Media World” (2002). [online]; [dostęp: 11.09.2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bertelsmann-stiftung.de/medien/pdf/White_Paper_deutsch.pdf>.
- Bojar, Bożenna, red. (2002). *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Bruce, Christine (2003). Seven faces of Information Literacy [online]; [dostęp: 3.07.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://crm.hct.ac.ae/events/archive/2003/speakers/bruce.pdf>>.
- Czarniecki, Jerzy (1978). Lekcje biblioteczne w przepisach i życiu szkoły. *Poradnik Bibliotekarza*, nr 11/12, s. 251-254.
- Czerepniak-Walczak, Maria (2007). O zadaniach akademickiej pedagogiki w procesie zmiany edukacji. W: „*Gorące*” *problemy edukacji w Polsce: ekspertyzy i opinie*. Pod red. T. Lewowickiego. Warszawa: Komitet Nauk Pedagogicznych PAN, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, s. 102-106.
- Czerepniak-Walczak, Maria, Lewowicki Tadeusz (1997). *Przemiany oświaty: szkice o ideach i praktyce edukacyjnej*. Wyd. 4. Warszawa: Wydaw. Akademickie „Zak”.
- Derfert-Wolf, Lidia (2005). Information literacy – koncepcje i nauczanie umiejętności informacyjnych [online], *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny* [online], nr 1

²¹ Zadanie nauczania dokumentowania wykorzystanych źródeł zostało obecnie ułatwione, bo zarówno nauczyciele jak i uczniowie mają do dyspozycji od 2008 r. pierwszy w Polsce podręcznik dotyczący tego jak sporządzać powołania, przypisy i bibliografie załącznikowe. Autorki ukazały nie tylko jak powoływać się na dokumenty piśmiennicze, ale również elektroniczne, audiowizualne, wizualne i wszelkie inne. Niezwykle istotne jest jednak, aby oprócz mechanicznych umiejętności uczniowie właściwie rozumieli cel dokumentowania. To ważne wyzwanie dla bibliotekarzy – zarówno szkolnych jak i publicznych (Antczak i Nowacka, 2009).

- (62); [dostęp: 21.09.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ebib.oss.wroc.pl/2005/62/derfert.php>>.
- Denek, Kazimierz (2002). Wspieranie i doskonalenie reformy systemu edukacji. *Wychowanie na co Dzień*, nr 1, s. 4-12.
- Dolata, Roman (2005). Najważniejsze wyzwania stojące przed polską oświatą [online], *Analizy i Opinie*, nr 45, s. 2-6; [dostęp: 12.09.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.isp.org.pl/files/15144654030172996001125907886.pdf>>.
- Eisenberg, Michael B. (2001). Big 6 Skills Overview [online]; [dostęp: 11.09.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.big6.com/showarticle.php?id=16>>.
- Goban-Klas, Tomasz (1999). Społeczeństwo informacyjne i jego teoretycy. W: *W drodze do społeczeństwa informacyjnego*. Red. J. Lubacz. Warszawa: Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji, s. 29-54.
- Jacher, Władysław (2004). Społeczeństwo informacyjne jako fakt społeczny. W: *Społeczeństwo informacyjne: wizja czy rzeczywistość?* T. 1. Red. L. H. Haber. Kraków: AGH Uczelniane Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne, s. 85-91.
- Kołodziejczyk, Witold (2001). Wymarzona szkoła XXI wieku [online], *Edukacja i Dialog*, nr 4; [dostęp: 17.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.vulcan.com.pl/eid/archiwum/2001/04/index.html>>.
- Krawczuk, Anna (2000). Realizacja edukacji czytelniczej i medialnej w I roku reformy. W: *Media a edukacja*. Pod red. W. Strykowskiego. Poznań: eMPI2.
- Lewowicki, Tadeusz (1997). *Przemiany oświaty: szkice o ideach i praktyce edukacyjnej*. Wyd. 4. Warszawa: Wydaw. Akademickie „Zak”.
- Lewowicki Tadeusz, red. (2007). *Gorące problemy edukacji w Polsce*. Warszawa: Komitet Nauk Pedagogicznych PAN, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP.
- Marzec, Arkadiusz, Wagner Iwona, red. (2005). *Polska na drodze do społeczeństwa informacyjnego: między rozwojem a wykluczeniem w Zjednoczonej Europie*. Częstochowa: Akademia im. J. Długosza w Częstochowie.
- MEN (1999). Rozporządzenie MEN z dn. 15 lutego 1999 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego, Dz. U. 1999 Nr 14 poz. 129, zał. 1.
- MEN (2000). Rozporządzenie MEN z dn. 3 sierpnia 2000 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli, Dz. U. 2000 Nr 70 poz. 825.
- MEN (2007). Rozporządzenie MEN z dn. 3 lipca 2007 r. zmieniające Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. z dn. 9 lipca 2007 Nr 123 poz. 853.
- MEN (2007). Rozporządzenie MEN z dn. 23 sierpnia 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. 2007 Nr 157 poz. 1100.
- MEN (2008). Rozporządzenie MEN z dn. 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół: wersja podpisana przez Ministra Edukacji Narodowej, skierowana do publikacji w Dzienniku Ustaw RP [online]; [dostęp: 16.08.2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://bip.men.gov.pl/akty_projekty/projekt_rozporzadzenia_20081223_zal_2.pdf> /zatwierdzone 30.01.2009 r. do realizacji w roku szk. 2009/10/.
- MEN (2009). Rozporządzenie MEN z dn. 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. z 2009 r. Nr 4; poz. 17; [dostęp: 21.09.2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.infor.pl/dzienniki_ustaw/dzienniki_ustaw_npl/?rok=2009&num=4&poz=17z004&str=0001>.
- MENiS (2002a). Rozporządzenie MENiS z dn. 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych, Dz. U. 2002 r. Nr 15 poz. 142 § 2 ust. 5 pkt. 3.
- MENiS (2002b). Rozporządzenie MENiS z dn. 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. 2002 Nr 51 poz. 458; (z kolejnymi zmianami: Dz. U. Nr 51 poz. 458, z 2003 r. Nr 210 poz. 2041, z 2005 r. Nr 19 poz. 165 oraz z 2006 r. Nr 228 poz. 1669; z 2007 r. Nr 157 poz. 1100 i Nr 171 poz. 1211 oraz z 2008 r. Nr 159 poz. 992).
- Miszczuk, Robert (1985). Biblioteki szkolne. Przegląd wybranych aktów prawnych. *Przeгляд Biblioteczny*, z. 2, s. 221-225.
- MOiSW (1971). Zarządzenie z 17 września 1971 r. w sprawie wytycznych programowych w zakresie przygotowania uczniów szkół średnich do korzystania z informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej, Dz. Urz. MOiSW 1971 Nr B-13 poz. 84.
- The Net Result – Report of the National Working Party for Social Inclusion (1997). IBM Community Development Foundation, raport z 1997 r. [online]; [dostęp: 12.12.

- 2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/15/d3/c1.pdf>.
- Nowina Konopka, Maria (2006). Istota i rozwój społeczeństwa informacyjnego. W: *Społeczeństwo informacyjne: istota, rozwój, wyzwania*. Red. nauk. M. Witkowska, K. Choławo-Sosnowska. Warszawa: Wydaw. Akademickie i Profesjonalne, s. 13-58.
- Papierska, Wiesława (1992). Przygotowanie biblioteczne uczniów w polskiej szkole: próba spojrzenia historycznego. *Biblioteka w Szkole*, nr 4, s. 1.
- Pólturzycki Józef (2007). Zagrożenia dla dydaktyki... W: *„Gorące” problemy edukacji w Polsce: ekspertyzy i opinie*. Pod red. T. Lewowickiego. Warszawa: Komitet Nauk Pedagogicznych PAN, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, 2007, s. 49-62.
- Ralph, Denis (1999). Information Literacy and the Foundations for Lifelong Learning. Concept, Challenge, Conundrum: From Library Skills to Information Literacy. Proceedings of the National Information Literacy Conference Conducted by the University of South Australia Library and the Australian Library and Information Association Information Literacy Special Interest Group (4th, Adelaide, Australia, December 3-5, 1999); [dostęp: 3.04.2009], Dostępny w World Wide Web: <http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED443439&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED443439>.
- RM (1971). Uchwała Rady Ministrów z dn. 12 lutego 1971 r. w sprawie rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej, MP 1971 Nr 14 poz. 104, §15.1.
- RM (2007). Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 24 lipca 2007 r. uchylające rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. 2007 Nr 136 poz. 960 i 961.
- US Department Of Education. E-Learning. Putting a World-Class Education at the Fingertips of All Children. The National Educational Technology Plan (2000). [online]; [dostęp: 10.09.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ed.gov/about/offices/list/os/technology/reports/e-learning.pdf>>.

MARIOLA ANTCZAK

The Chair of Library and Information Studies
Łódź University
e-mail: marant@uni.lodz.pl

THE ROLE OF LIBRARIANS IN TEACHING INFORMATION LITERACY TO MIDDLE SCHOOL PUPILS – SELECTED ISSUES

KEYWORDS: Information literacy. Information skills. Curriculum. Primary schools. Middle schools. Teachers-librarians. School libraries. Public libraries.

ABSTRACT: New curriculum introduced to school this year (2009/2010) has cancelled so-called „education paths”, including „Reading and media” path. Its specific content has been incorporated into other school subjects. The author of this paper comments on the education reform and reveals her own anxiety about the results of such changes. She discusses and emphasizes the role of school and public librarians in teaching information literacy to middle school pupils. Appropriate identification of main education objectives is crucial for the success of education. The author claims that teaching community misinterpret the objectives of education, attempting mainly to obtain high percentage of passed exams, and subject teachers are not prepared to teach information literacy. She expands well-known Big 6 Skills model with her own ideas of information literacy skills which should be taught to pupils and stresses the role of librarians in teaching those skills. In the era of ubiquitous plagiarism she suggests librarians should teach issues of information recording and attribution insufficiently covered by curriculum.

Artykuł wpłynął do Redakcji 30 stycznia 2010 r.